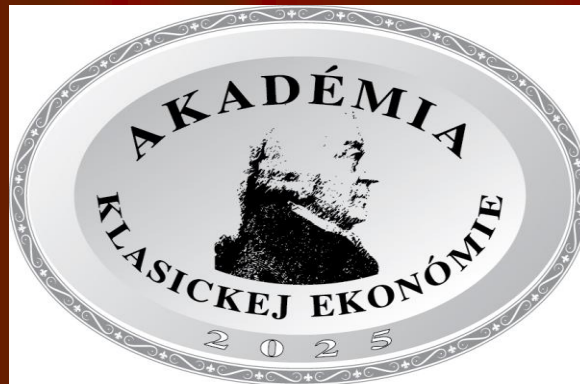

Východiská a odkazy ekonómie liberálnych ekonomických škôl

Peter GONDA

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika

Vysoká škola manažmentu, Bratislava, 20.2.2025

**Prvou poučkou ekonómie je
vzácnosť: ničoho nie je tak veľa,
aby sme mohli uspokojiť všetky
požiadavky.**

**Prvou poučkou politiky je
ignorovať prvú poučku ekonómie.**

ekonóm Thomas Sowell

Economics teaches humility because
it teaches us more about what we
can't do than what we can do

— *Peter Boettke* —

„Ústredným problémom ekonómie je problém spoločenskej koordinácie ekonomických aktivít ľudí v čase vyplývajúcej z problému rozdelenia znalostí, teda ako spontánna interakcia mnohých ľudí, z ktorých každý disponuje iba zlomkami znalostí, vedie k fungovaniu ekonomiky.“

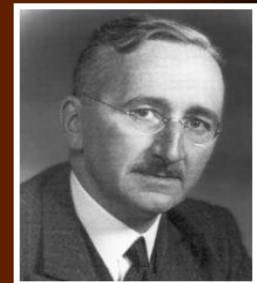
*

„Špecifickou úlohou ekonómie je ukázať ľuďom, ako málo vedia o tom, čo si myslia, že môžu v spoločnosti riadiť.“

*

„Nikto nemôže byť kvalitným ekonómom, ak je len ekonómom.. Ak bude iba ekonómom, bude pravdepodobne na ťarchu, ak nie rovno skutočným nebezpečenstvom“

(Friedrich HAYEK)

„Umenie ekonómie spočíva v skúmaní nielen bezprostredných, ale aj dlhodobých dôsledkov daného činu alebo politiky a v sledovaní týchto dôsledkov nielen na jednu skupinu, ale i na všetky ostatné skupiny v spoločnosti. (Henry HAZLITT)

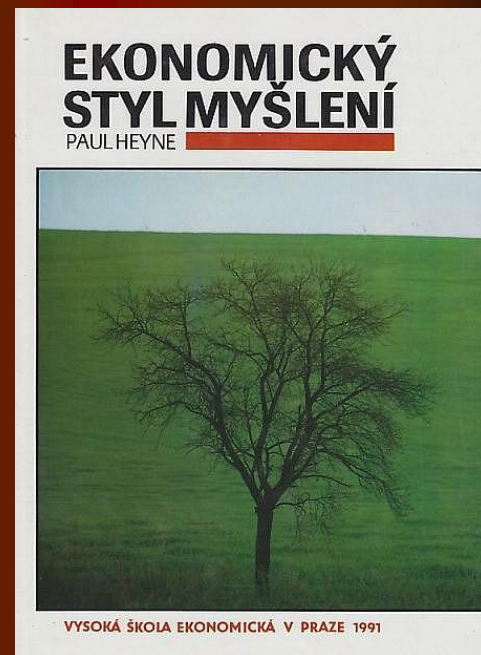
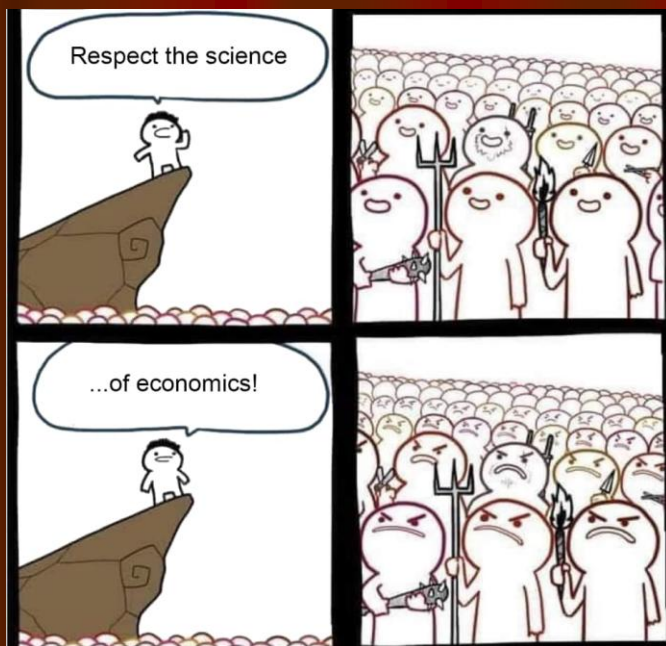
*

„Ak sa máme múdro rozhodovať, tak musíme porozumieť základným princípom Smitha, ktoré vysvetľujú, ako môže vzniknúť systém a rozkvitať bez vládnych zásahov, ako môžeme spolupracovať bez donucovania a pochopiť, prečo vládne intervencie spôsobujú toľko škôd.“ (Milton a Rose FRIEDMANOVCI)

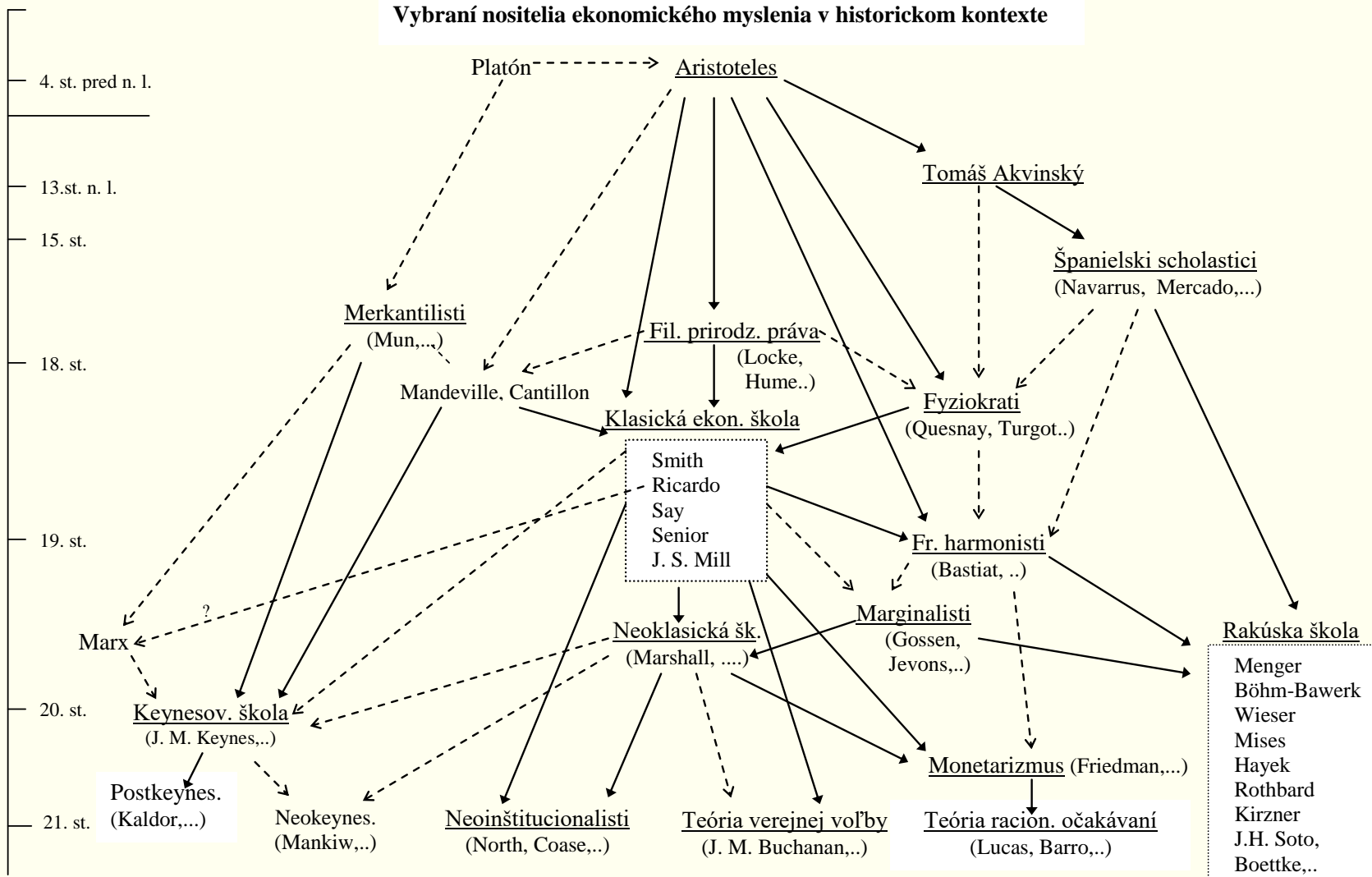
*

„Veľký stroj trhového poriadku by sa bez abstraktných pravidiel garantujúcich stabilitu vlastníctva, jeho prenos dohodou a dodržiavanie sľubov a zmlúv rozpadol na atómy.“ (Adam SMITH)

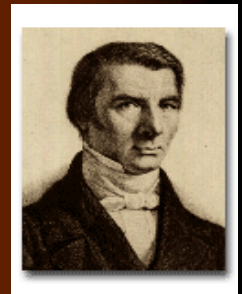
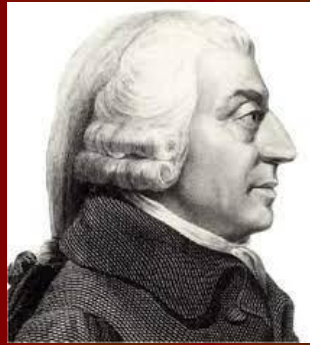
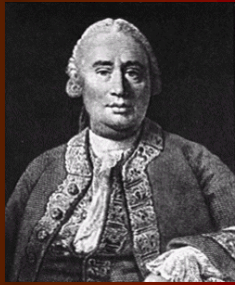
„Keď preniknete do niektorých z princípov ekonomického uvažovania a osvojíte si ich, tak si začnete všímať, že mnohé, čo sa uvádza o spoločenských problémoch je mixom zdravého rozumu a nezmyslov. Zvyknete si rozlišovať medzi plodmi zdravého rozumu a nezmyslami s využitím základných konceptov ekonomickej analýzy.“

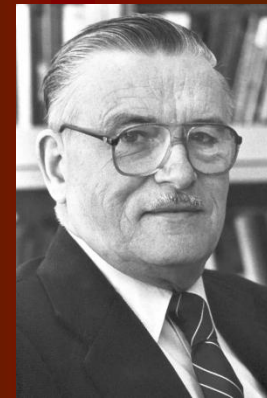
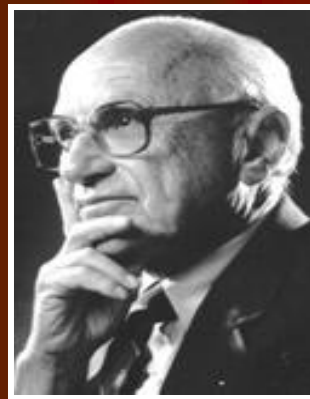
Vybraní nositelia ekonomického myslenia v historickom kontexte

Vybraní nositelia liberálneho ekon. myslenia

Adam Smith (1723 – 1790)

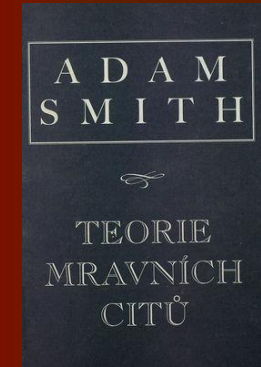
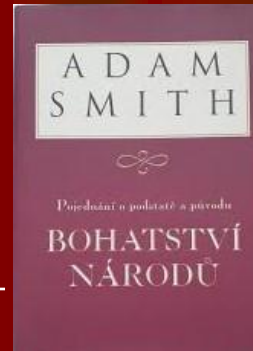
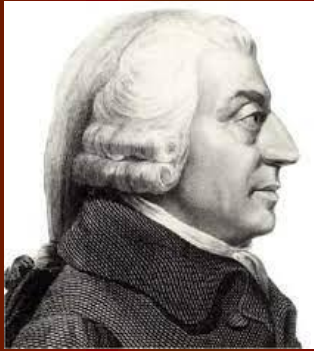

Friedrich Hayek (1889-1992)

Milton Friedman (1912 - 2006)

J. M. Buchanan (1919 – 2013)

Spontánny poriadok = trhový poriadok + mravný poriadok

+

- túžba zlepšiť si životné podmienky
- sebaláska/vlastný záujem
- neviditeľná ruka

- túžba po vzájomnej sympatii citov
- rešpekt, empatia
- nestranný pozorovateľ

Teória kultúrnej evolúcie,
spontánnej genézy pravidiel

System prirodzenej slobody

„Každý človek má mať úplnú slobodu sledovať vlastný záujem, ak tým neporušuje zákony spravodlivosti“ (Adam Smith)

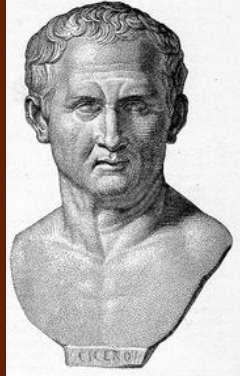
1. Rešpekt k životu a osobnej integrite iných

2. Rešpekt
k vlastníctvu
a majetku

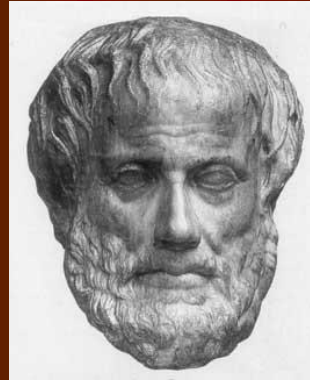
Sledovanie vlastného záujmu

3. Rešpekt k dohodám a sľubom

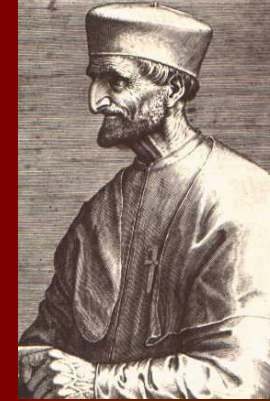
Intelektuálne východiská

Cicero (106-43 pr. n.l.)

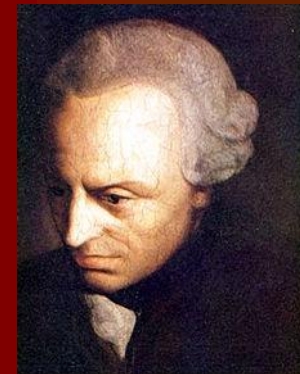
Aristoteles (384 –322 pred n.l.) [Navarrus (1492 -1586)]

F. Quesnay (1694 – 1774)

David Hume (1711 – 1776)

Immanuel Kant (1724-1804)

Nutné civilizačné základy a ich spoločenské inštitúcie

Ekonomické základy	Morálne / Morálno - právne základy
<p>Trh a obchod</p> <p>+</p> <p>Deľba práce</p> <p>Vlastníctvo</p> <p>Konkurencia</p> <p>Zisk / Strata</p> <p>Peniaze</p>	<p>Pravidlá komutatívnej spravodlivosti</p> <p>(rešpektu a ochrany)</p> <ul style="list-style-type: none">- Život a osobná integrita- Vlastníctvo a majetok- Dohody a sľuby
<p>Sloboda + Zodpovednosť</p>	

Ekonomické základy a ich morálny kontext (A. Smith)

„Človek je závislý na pomoci iných ľudí. Tú najviac dosiahne tak, že dokáže využiť vo svoj prospech ich sebalásku a ukáže im, že urobiť pre nich to, čo žiada, je v ich vlastnom záujme. Ak niekto ponúka druhému obchod, navrhuje: daj mi, čo potrebujem ja a ja ti dám, čo potrebuješ ty.“

„Keďže sa každý snaží použiť svoj kapitál tak, aby jeho produkt mal čo najväčšiu hodnotu, tak tým prispieva k tomu, aby sa príjem celej spoločnosti čo najviac zvýšil. Spravidla mu nejde o to, aby prospel verejnému záujmu a ani si nie je vedomý, ako mu prospieva.“

„Nikdy ešte pokiaľ viem neurobili veľa dobrého ľudia, ktorí predstierali, že uskutočňujú nejakú činnosť pre dobro spoločnosti.“

Ekonomické základy a ich morálny kontext (A. Smith)

„Z del'by práce vyplýva veľké znásobenie produkcie. To v dobre spravovanej spoločnosti spôsobuje univerzálne bohatstvo, ktoré sa rozširuje aj medzi príjmovovo najnižšie vrstvy ľudí.

„Politik, ktorý by sa pokúsil nariadiť ľuďom, ako by mali používať svoj kapitál, by nielenže tomu venoval úplne zbytočnú pozornosť, ale osoboval by si aj právomoc, ktorá by bola najnebezpečnejšia v rukách človeka, ktorý si trúfalo myslí, že je povoláný ju vykonávať.“

„Obozretný obchodník by sa radšej rozhodol stratiť to, na čo má právo, ako dať dôvod na podozrenie o jeho nečestnosti. Kde je väčšia časť ľudí obchodníkmi, tam sa vždy vnesú do módy poctivosť a dochvilnosť. Preto sú to základné cnosti komerčného národa.“

Univerzálne pravidlá spravodlivosti a slobody (A. Smith)

“Posvätnými zákonmi spravodlivosti, ktorých porušenie najhlasnejšie volá po potrestaní, sú

1. ochrana života a osobnej integrity,

2. ochrana majetku a vlastníctva a

3. ochrana toho, čo každému prináleží zo sľubov iných.“

“Dobročinnosť je ornament, ktorý krásli stavbu, nie základ, ktorý ju podopiera.

Spravodlivosť je však hlavný pilier, ktorý drží celú konštrukciu. Ak je odstránená, tak veľká, ohromná stavba ľudskej spoločnosti sa musí v okamihu rozpadnúť na atómy.“

Dôsledky v praxi - ekonomická sloboda

* Podľa výsledkov „2024 Index of Economic Freedom“, zverejnených Heritage Foundation (<https://www.heritage.org/index/pages/report>)

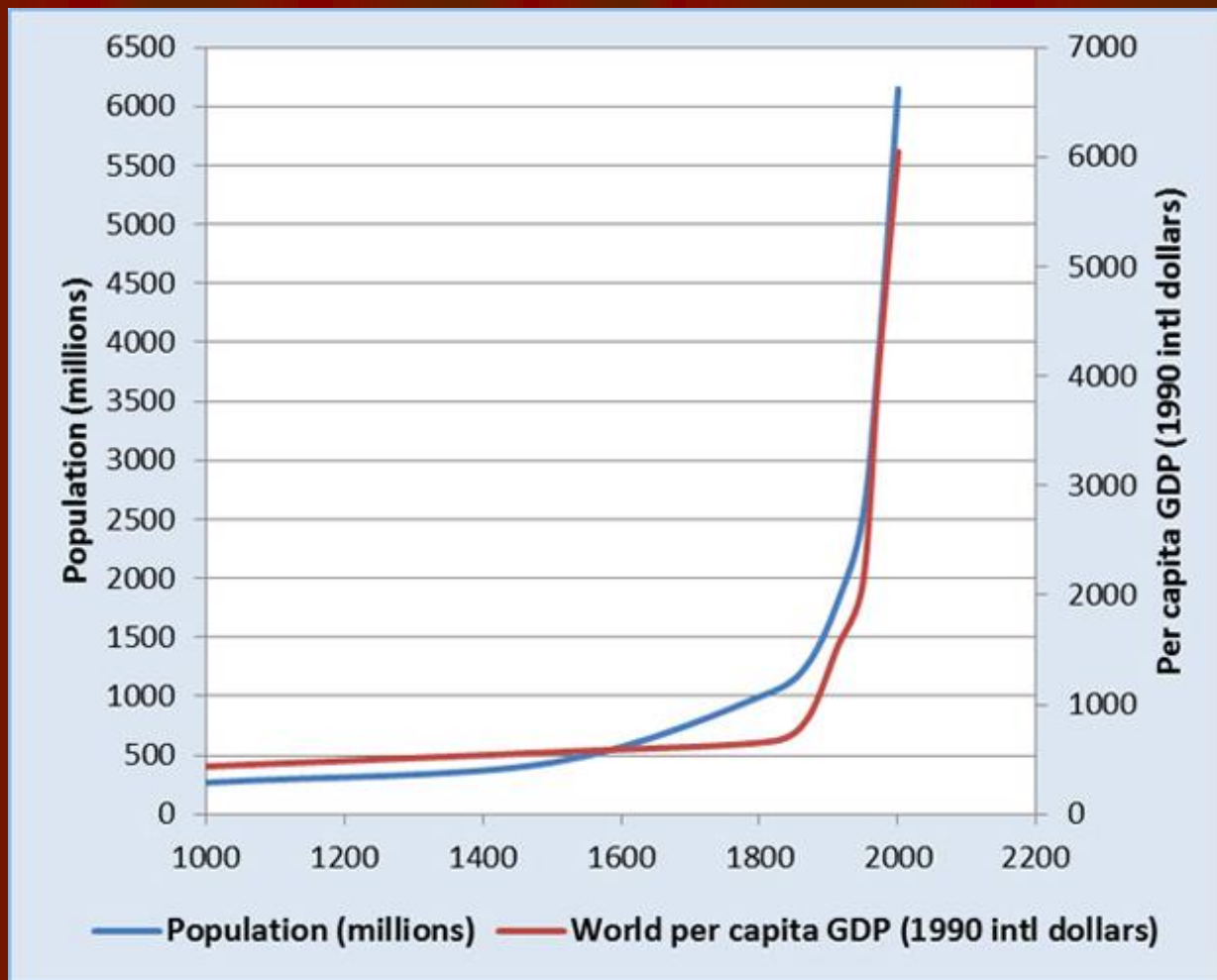
Dôsledky v praxi : nárast životnej úrovne

Porovnanie ukazovateľov životnej úrovne dnes a začiatkom 19. st.

	Začiatok 19. storočia	Súčasnosť	Zmena (súčasnosť oproti roku 1820)
Reálny HDP na obyvateľa	1300 USD (1820)	17500 USD (2022)	13,5-násobný nárast
Počet obyvateľov	990 mil. (1800) 1,04 mld. (1820)	8,11 mld. (jún 2024)	8-násobný nárast
Podiel ľudí žijúcich v absolútnej chudobe	75,6 % (1820)	9,0 % (2022)	Pokles o cca 67 p.b.
Stredná dĺžka života pri narodení	28,5 r. (1800) 29 r. (1820)	73,4 r. (2023)	Nárast o cca 44 rokov

Dôsledky v praxi – rast bohatstva

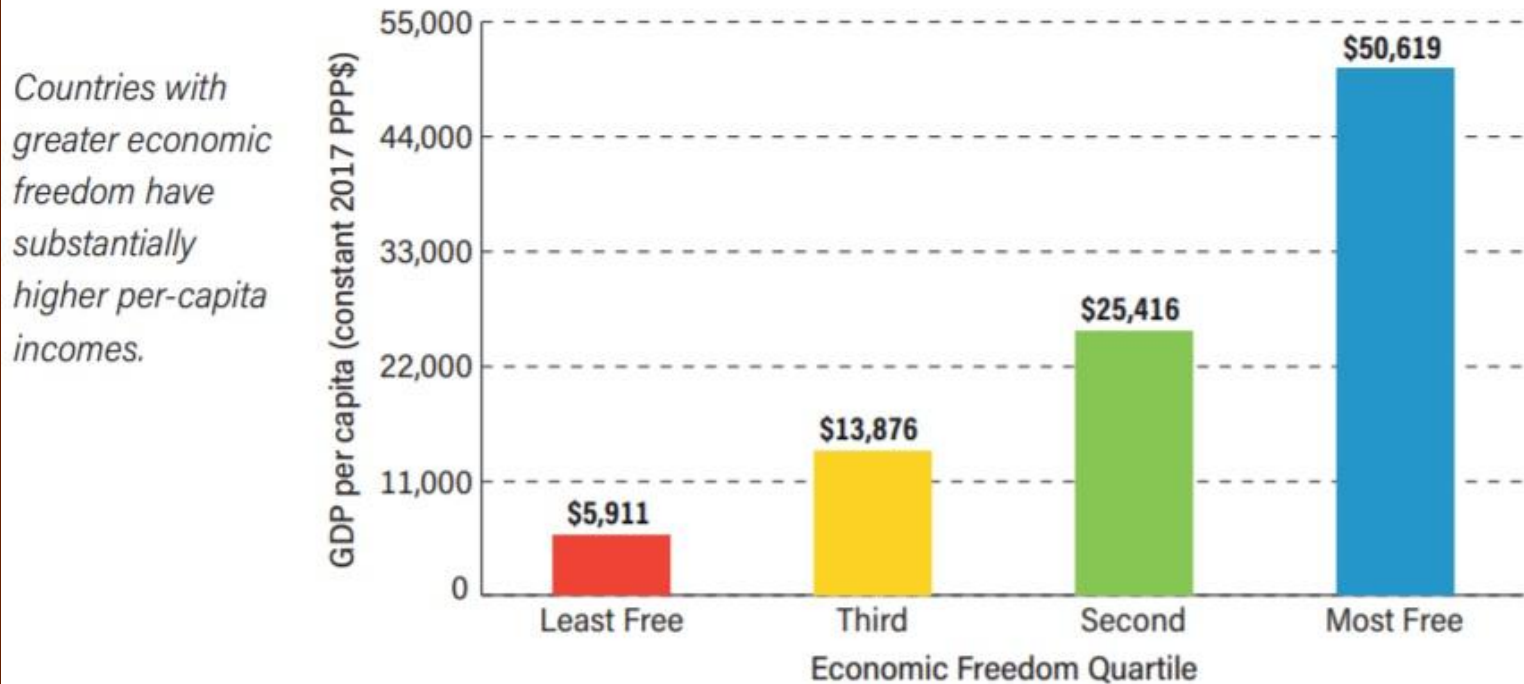
HDP na 1 obyvateľa a populácia sveta

Zdroj: Slaus, Jacobs (2011)

Korelácia medzi ekonomickou slobodou a bohatstvom

Exhibit 1.5: Economic Freedom and Income per Capita

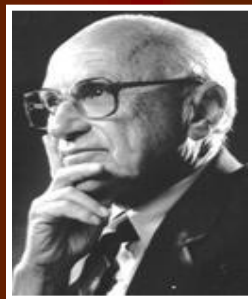
Sources: *Economic Freedom of the World: 2021 Report*; World Bank, 2021, *World Development Indicators* [on-line database].

Využitie v hospodársko-politickej praxi

Moderný klasický liberalizmus → hospodárske politiky: presadzovanie menšieho štátu a trhovo konformnejších podmienok...

F. A. von Hayek

Milton Friedman

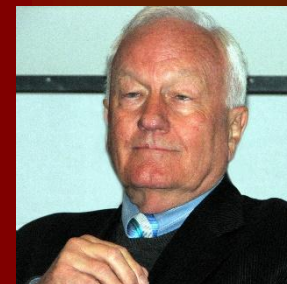
Margaret Thatcher

Ronald Reagan

J. J. Cowperthwaite

Roger Douglas

Záver

Obrana a kultivácia základov civilizovanej spoločnosti

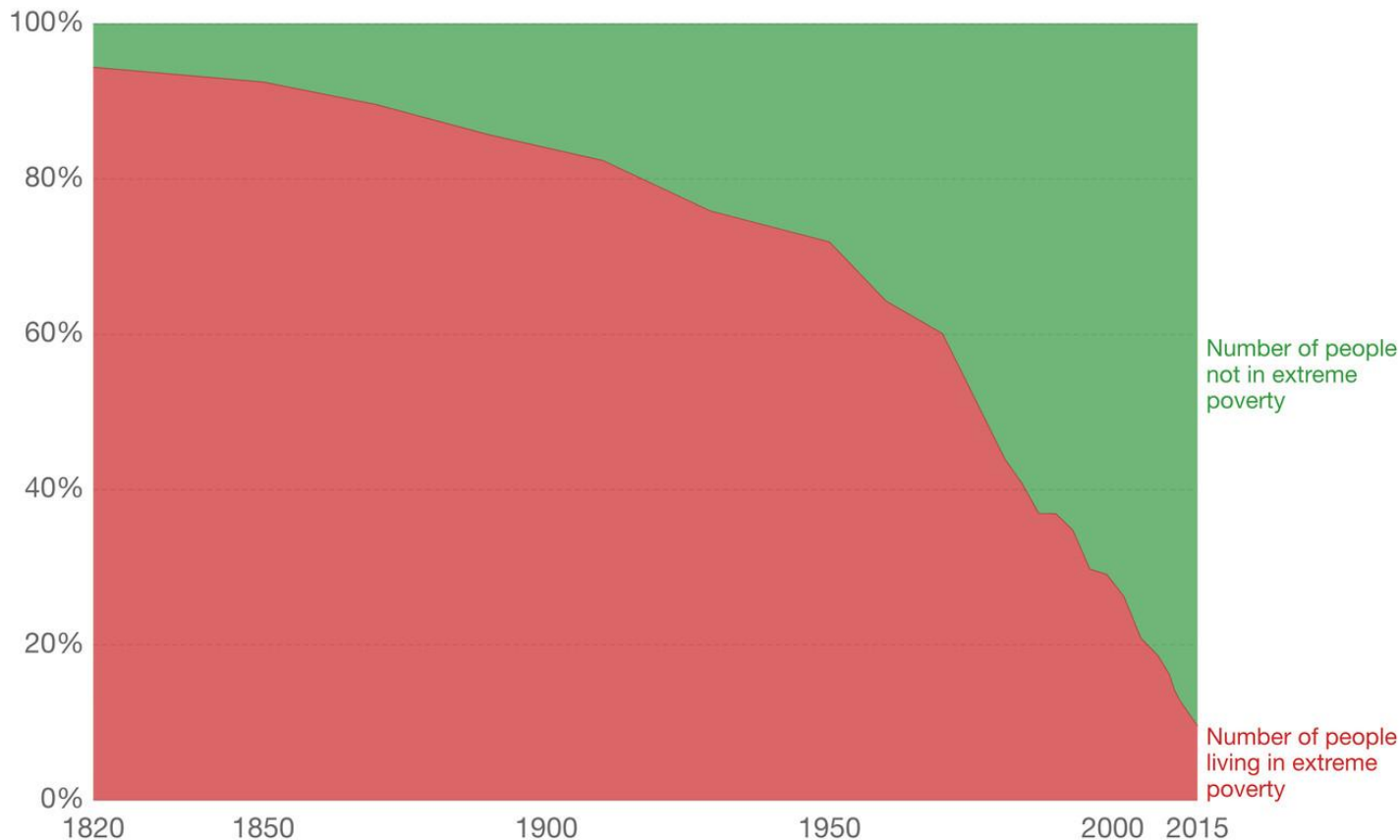
Príloha

Podiel svetovej populácie žijúcej v absolútnej chudobe

World population living in extreme poverty, 1820-2015

Extreme poverty is defined as living at a consumption (or income) level below 1.90 "international \$" per day. International \$ are adjusted for price differences between countries and for price changes over time (inflation).

Our World
in Data

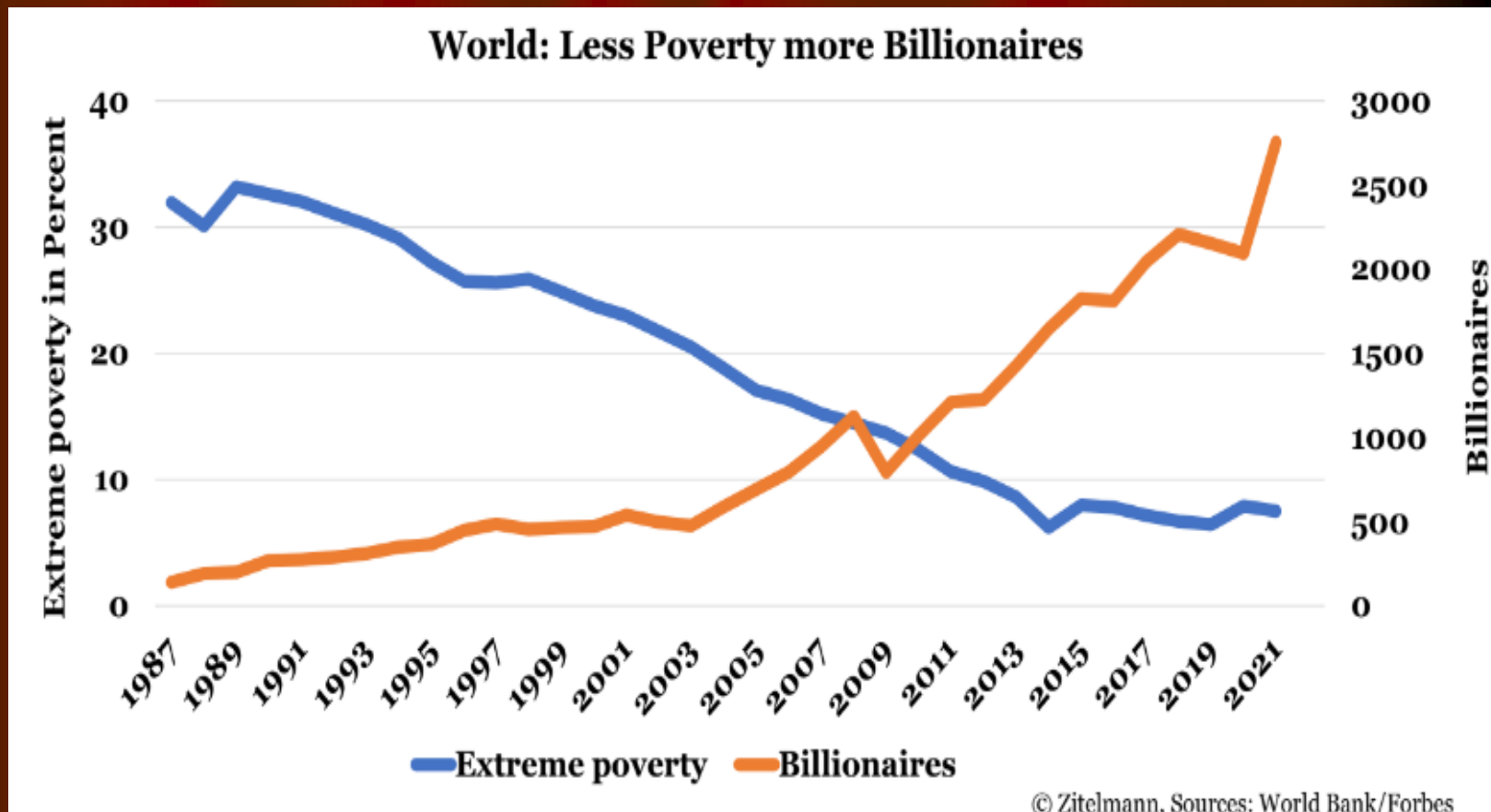

Source: OWID based on World Bank (2016) and Bourguignon and Morrisson (2002)

OurWorldInData.org/extreme-poverty/ • CC BY-SA

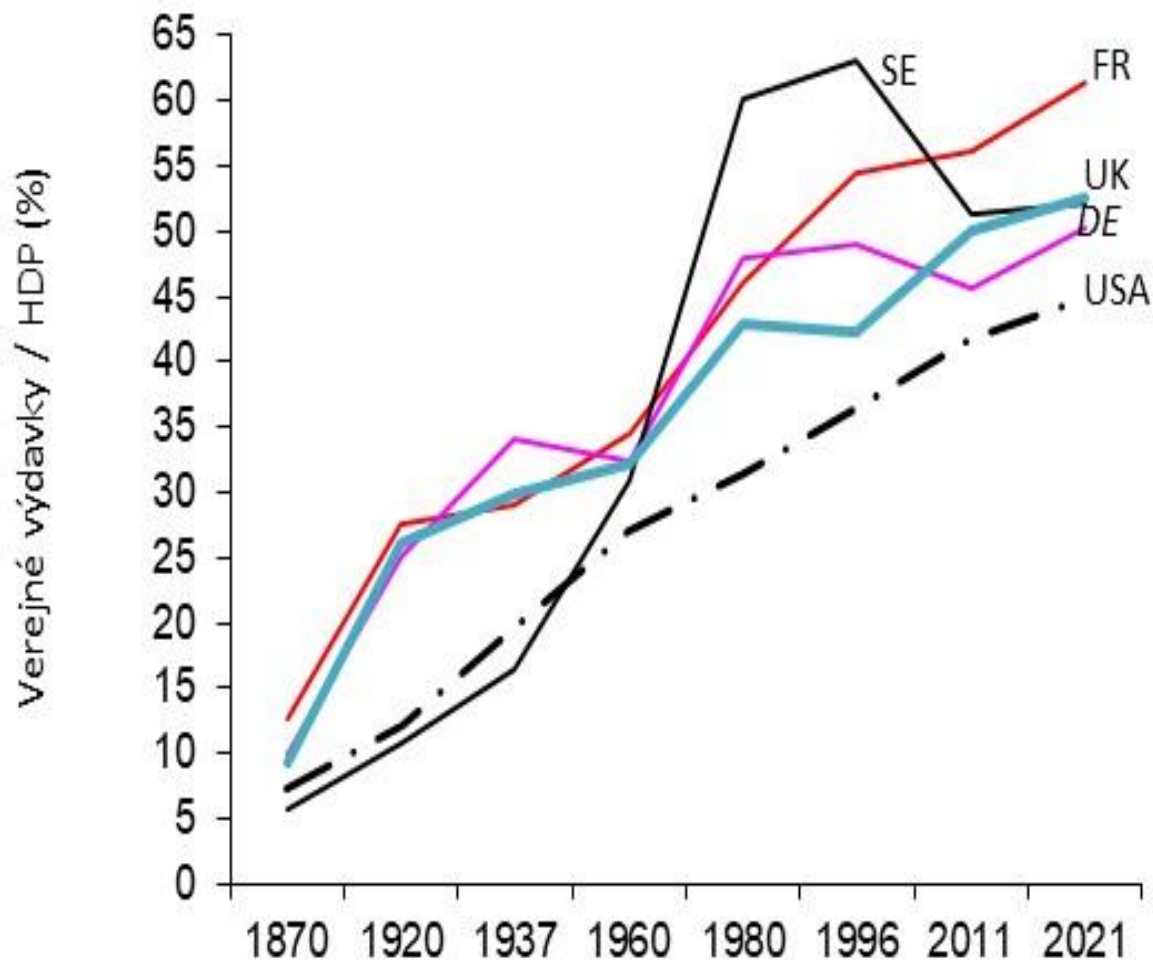
Príloha

Podiel svetovej populácie žijúcej v absolútnej chudobe a počet miliardárov

Príloha

Miera prerozdelenia cez verejné výdavky

Zdroj: Tanzi (2005), OECD